

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ :

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΖΩΗ :

I Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΓΗΣ ΜΟΥ

II Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ ΜΟΥ

Σαλεύει μέσα μας ένα σίσθημα και μιὰ σκέψη, και όταν φτάσει ή ιερή στιγμή τῆς πλημμύρας, αναβράει ὁ στίχος. Θύμησες, γεγονότα, ὄραματισμοί, δονοῦνται στίς ἀναπάλσεις τοῦ ρυθμοῦ. Ἡ ψυχὴ μας παθαίνεται, ἀνατείνεται σὲ μιὰ νίκη ἢ κουρνιάζει σὲ μιὰν ἀνέλπιδη θλίψη. Ἀνώμαλα περνοῦν τὰ φαινόμενα ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις μας πολύχρωμα και γενοῦν μέσα μας αἰσθήματα και στοχασμοὺς.— Ἀποδίνουμε τότε τὸ ψυχικὸ μας καθρέφτισμα μιᾶς στιγμῆς. Τώρα γέλοιο και ὕστερα λυγμό.

Ὁ μεγάλος δημιουργὸς στὸ ἀσυνάρτητο ρέμμα τῆς ζωῆς, ὅπως ἐκδηλώνεται στίς συγκινήσεις μας, ἀντιδρᾷ μὲ τὴ Συνείδηση. Πρόκειται γιὰ μιὰ φιλοσοφικὴ δύναμη ἢ ἡ αἰσθαντικότητά του εἶνε τόσοσ ὑψηλόφρονη πού ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν περιστάσεων και τῶν συγκινήσεων ξεχωρίζει τὶς λεπτομέρειες, τὰ καθέκαστα και τὶς ἀδυναμίες γιὰ νὰ βλαστήσει τὸ μαγεμένο δέντρο τῆς ποίησης πολύτροο;

Ὁ μεγάλος ποιητὴς εἶτε ἐξορμᾷ ἀπὸ τὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση εἶτε ἀπὸ τὴν ἀπέραντη αἰσθαντικότητά του, πού ἀγκαλιάζει στὸ κύκλο τῆς σὲ μιὰ θαυμαστὴ ἐνότητα τὴν ποιητικὴ και τὴ φιλοσοφικὴ γνώση, ἐμπνέεται και ἐπεξεργάζεται τὸ αἰσθημά του μὲ μιὰν ὑπέρτερη ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς του.

Ὁ μεγάλος δημιουργὸς ἐμπνέεται ἀπὸ τὴ ζωὴ. Ἡ δύναμή του θὰ βάλει ὡς ἄθλο στὴν ἐμπνευση νὰ λουστῆ στὸ βυθὸ τῆς ζωῆς. Θ' ἀγωνιστῆ νὰ ξεπεράσει τὰ πλάνα κύματα τῆς ἐπιφάνειας και ν' ἀντικρούσει τὰ βάθη ὅπου ἡρεμοῦνε οἱ γάρφαρες πηγές τῶν αἰνιγμάτων. Τὸ βαθὺ και βαρὺ, ἀπὸ κόσμο ζωῆς, νόημα, πού θ' ἀντλήσουν ἐκεῖθε εἶνε τὸ μεγάλο ἰδανικὸ και ἡ μεγάλη ἐλπίδα πού τοὺς ποτίζει τὴν πίστη και τὴν ἐξαρση. «Ὁ ἔρωτάς σου γιὰ τὴ ζωὴ νὰ εἶνε ὁ ἔρωτάς τῆς ὑψηλότερης ἐλπίδας σου και ἡ ὑψηλότερη ἐλπίδα σου νὰ εἶνε ἡ ὑψηλότερη σκέψη τῆς ζωῆς.» λέγει ὁ Νίτσε.

Ὁ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ εἶνε ἔνθεος ἀπὸ τὴν «ὑψηλότερην ἐλπίδα»

«ὦ Γῆ μου, σὲ λυτρόνω αἰώνια
σήμερα ἀπ' τὸν ξένο».

Και ἡ ὑψηλότερη ἐλπίδα του εἶνε ἡ ὑψηλότερη σκέψη τῆς ζωῆς. Στὴν ποίησή του ἐνσαρκώνεται ἡ θεία φωνὴ τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ὅταν δίνει τὴν ὑπερτάτην ὑπόσχεση ζωῆς στὸν Ἥλιο τῆς.

Σὰν ἀποκαλυφτῆ τὸ μυστήριό τῆς ζωῆς, μὲς στὴν πληθώρα

τῆς λανθάνουσας γνώσης, σὲ φαινόμενο μαγικῆς λαμπρότητας καὶ αὐτάρκειας, ἢ μεγάλη χαρὰ θὰ σκιρτήσει παντοδύναμη.

«ὦ λυτρωμέ, ὦ χαρὰ μου, ἐνῶ μισοκοιμώμουνα
στὴ λήθη τοῦ ἑαυτοῦ μου, νὰ βρεθῶ ἀντιμέτωπος
σὲ τέτοια τρικυμία!»

Τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς, ὅπως ἐνωράθηκε ἀπὸ τὸν ποιητὴ, εἶνε ἡ ἑλληνικὴ γῆ, πρόσωποποιημένη σὲ μυστικὴ θεότητα ὑγείας καὶ λύτρωσης. Ποτὲ ποιητὴς δὲν ἔσκυψε μὲ τέτοια γαληνώτατη πίστη στὰ μαστάρια τῆς γῆς του, γὰρ νὰ βυζᾶξει τὴ ζωὴ. Καὶ ποτὲ πιὸ ἄδολη λαχτᾶρα στὸ πλεθίσισμά της δὲν ἀποδόθηκε, ὅπως ἀπὸ τὸν Σικελιανό.

...«Σὰν τὸ ἄλογο πού σκάβοντας, ὀλοένα
μὲ τὸ πόδι του,
ξάφνου ἐνωσε κάτου ἀπὸ τὸ νύχι του
τὸ κεφαλάρι ὀλόκρονο π' ἀναπήδαε—
τὴ βαθιὰ Ἴπποκρήνη!..

ἔσταμάτησα σὲ κάθε σπιθαμὴ σου,
ὅλος τρεμάμενος, μυρίζοντας, ρωτῶντας,
σκάβοντας,—ὅσο πού στέρεα διάφανη
ἐγίνες γιὰ μὲ—στέρεα, κι' ὅμως ἀλλάζοντας
τὴν ὄψη καὶ τοῦ πλοῦτου σου τὸ βάθος,
ὅπως ὁ οὐρανός!»

Ποτὲ ἡ φύση δὲν παρουσιάστηκε μὲ τέτοια ξάστερη τρυφερότητα, μὲ τέτοια μαγγανεία πού σ' ἔνα ἀπλὸ φαινόμενό της νὰ βρεθεῖς μπροστά σὲ θαῦμα, θαῦμα ζωῆς:

«Κι' ὅπως τὸ ζῶο τὸ εὐγενικό
ἄλογο ἐξαίρετο ἢ ζαρκάδι
ὅταν τοῦ δίνεις κάτι μὲς στὴ
φοῦχτα νὰ γευτεῖ
ὡς τὸ γεύεται, τὰ δάκρυα
ξάφνου τρέχουνε ἤσυχα, ἀπ' τὰ
μάτια του,
μεγαλονόητη καλωσύνη—
εὐγνωμοσύνη ἀπόκρυφη
τῆς φύσης—
πηγὴ τοῦ ἀδούλωτου ἀγαθοῦ—
ἔτσι καὶ σύ, ὅταν ἔκοβα
μπροστά σου,
τὴν ἀτάραγη κερήθρα, τῆς
καθάριας ἡδονῆς!»

Ἡ ἑλληνικὴ γῆ ἀνάδωκε στὸ φῶς, τὴν πιὸ ἰσορροπημένην ζωὴν, τὴν ζωὴν πού ἐπλασε τὸν ἄνθρωπο τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τὸν εὐλαβικώτερον πιστόν της καὶ τὸν πιὸ ἐλευθερωμένο της λειτοργό.

Ἡ ζωὴ αὐτῆ, ἡ φιλοσοφία τῆς, τὰ μυστήριά τῆς, οἱ μῦθοί τῆς ἀποτελοῦνε γιὰ τὸν ποιητὴ ἀκένωτη πηγὴ ἔμπνευσης. Ἀπὸ κεῖ ἀντλεῖ τὰ βυθινόντα σύμβολά του. Ἀλλὰ, τὸ θαυμαστότερο καὶ τὸ μοναδικό, φησὶ στὰρχαία σύμβολα καὶ στοὺς μῦθους μιὰ τέτοια πνοὴ ζωῆς ποὺ μπορεῖ νὰ ἰσχυριστῆι ὅτι τὰ δημιουργεῖ. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις τὰ ἐγέννησε μιὰ φορὰ κ' ὁ ποιητὴς τῆς ἑλληνικῆς φύσεως σήμερα τὰ ξαναπλάθει. «Τὸ φτεράτο καὶ νυχᾶτο λαγωνικό» ὁ ἀητὸς τοῦ Δία, εἶνε ἐκεῖνος ποὺ εἶδε μιὰ μέρα στὰ Σταυρωτά, ὑψηλὴ προσωποποίηση τῆς αὐτοπεποιθήσεως καὶ τῆς αὐτοσυνειδήσεως.

Συχνὰ ξεχωρίζει στὴν ποίησι τοῦ Σικελιανοῦ ἡ λιτὴ γραμμὴ τῆς ὁμηρικῆς χάρις, τῆς γαλήνης καὶ τῆς οικειότητος. Παντοῦ φωτοβολεῖ ὁ συμβολισμὸς τῶν Ἐλευσινιακῶν μυστηρίων. Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, στὴν ὀριμότητά τους, ἦταν ἡ τελειότερη προσομοίωσις τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως στὸν εἰδωλολατρικὸν συμβολισμόν. Ἡ ἀναπαράστασις τοῦ δράματος τῆς ζωῆς ἀρχίζοντις ἀπὸ τὸ ἀνήλιαγον σκοτάδι τοῦ Ἄδη καὶ τελειώνοντις στὴ φωτοπλημμύρα τῆς ζωῆς ποὺ ξαναγύρισε, εἶνε ἡ λειτουργία τῶν μυστηρίων. Εἶχε ὡς συμβολικὸ ἀποκορύφωμα τὸ ἱερὸ στάχυ. Ποιὸ εἶνε τὸ μυστήριον ποὺ δίνει προζύμι στὸ σπόρον γιὰ νὰ φτάσει στὴν τελειότητα τοῦ σταχοῦ; Αἰώνιο αἶνιγμα τῆς φιλοσοφίας, ποὺ περιλαμβάνει ὅλο τὸ μυστήριον καὶ ὅλη τὴ ποίησι. Οἱ θεότητες τῆς γῆς ἡ Δήμητρα, ἡ Περσεφόνη, ὁ Ἰαχχος καὶ ὁ Διόνυσος, οἱ θεοὶ τῶν μυστηρίων, εἶνε τὰ πιὸ θαυμαστά πλάσματα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, στὴν ὑπεροχάτην ποιητικὴν ἐκδήλωσίν τῆς. Ἀπὸ αὐτὴν ἦταν βαθειὰ ποτισμένη ἡ τραγικὴ ποίησις. Οἱ μύστες τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων ἦταν ἡ ἀριστοκρατία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Ἡ ἔμπνευσις αὐτὴ ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Ἐλευσίνης δίνει στὴν ποίησι τοῦ Σικελιανοῦ τὴν ἀποκαλυπτικὴν ἐξαρση τοῦ ἱεροφάντη.

Στὸ τραγοῦδι τοῦ ὁ ποιητὴς καλεῖ τοὺς κατοίκους τῆς γῆς του—τὴ Φυλὴν. Τὴν καλεῖ νὰ τρέξει στὸν ἦχο ποὺ ἐξαπολύεται στὸ διάστημα ἀπὸ τὴ σάλπιγγα του, γιὰτὶ εἶνε ἡ φωνὴ τῆς γῆς τῆς. Τὴν Ἄρτεμη, τὴν πολεμικὴν παρθέναν, ποὺ προστατεύει τὸ πάλαιμα τῆς ἀγκυαλιάς» ἐπικαλεῖται ὁ ποιητὴς νὰ φουσηξοῖ στὴν ψυχὴ τῆς Φυλῆς τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ τὴν λύτρωσι.

«Στέρχο σκαλί σου
ὁ θάνατος γιὰ ν' ἀναιβεῖς!»

Πότε θὰ δοῦμε;

«σὰ μὲς στὸ φῶς θὰ
νὰ κριθεῖ ὁ ἀγῶνας—
καὶ τὰκρόνεα παλληκάρια,
θὰ κυλήσουν τὸν ἐνάντιον στὸ
γκρεμό—
καὶ κάθε ζωὴ, θὰ θεριστῆι
στὸ χρυσὸ φῶς,
σὰ δίπλα ἀπ' τὸ χερόβολον
ἢ παπαροῦνα
ἀλύγιστα καὶ σιωπηλά;»

Ὁ ὕμνος στὴν Ἄρτεμη εἶνε ὁ γνήσια ἀρχαιοπρεπέστερος ποῦ ἐνεπνεύσθη νεώτερος ποιητής.

Ἡ Φυλὴ καλεῖται στὸν ἀγῶνα, στὴν περισυλλογή, στὴν ἐξύψωση καὶ στὸ ξεπέραςμα, γιὰ νὰ φτάσει στὸ μεγάλο σκοπὸ τῆς. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ καλεῖται νὰ αὐτογνωριστεῖ γιὰ νὰ βοηθήσει στὴ δημιουργία τοῦ τελείου ἑλληνα:

«Δίπλα ὁ γονιός, ἡ μάνα, ἡ
ἀδερφή δουλεύοντας, βλογώντας
κι' ὁ καθάριος γιὸς
ποῦ μὲ τὸ ἀτσάλινο ξυστοῖ σὰ
μισοφέγγαρο
στὴ βρῦση ὀμπρός,
ἐλίστρωνε τὰ μέλη σιωπηλὰ ὀλοένα—
ὡς ποῦ τὸ σῶμα του ἐκαθρέφτιζε ὅλο τέλος
τοὺς θεούς!

Αὐτὸς θὰ εἶνε ὁ Τέλειος Ἕλληνας Ἄντρας!

Οἱ εἰκόνες στὴν ποίηση τοῦ Σεκελιανοῦ ἔρχονται ἀτελείωτες, μὰ μὲ τὴ διάφανη καὶ τελείως καθωρισμένη γραμμὴ ποῦ ἔχουν οἱ κυματωσιὲς τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς θάλασσας. Κι' ὁ ποιητὴς αἰσθάνεται καὶ βλέπει ὅλη τὴ φύση. Στὶς ἀντιτιθεμένες παρομοιώσεις τοῦ Σεκελιανοῦ δὲν ὑπάρχει ριζικὴ ἀντίθεση παρὰ μᾶλλον διαβάθμιση, μιὰ θαυμάσια ἀπόκρωση ἐπὶ πλέον στὸ δευτέρο μέρος τῆς παρομοίωσης. Καὶ αὐτὸ γίνεται μὲ μεγάλη τέχνη. Ἡ ἀντίθεση στὸ Σεκελιανὸ δίνει τὴ γραμμὴ, ποῦ συγκλίνει στὴ περιγραφὴ τῆς εἰκόνας τελειότερα.

Δὲν κάνουμε κριτικὴ, τουλάχιστο κριτικὴ ποῦ ἀπαιτεῖ τέτοιο ἔργο. Θὰ ἔπρεπε στάλῃθαι νὰ μελετηθεῖ καὶ νὰ φωτισθεῖ τὸ ἔργο στίχο πρὸς στίχο καὶ νὰ βαλθεῖ μέσα στὸ πλαίσιο τῶν ἱστορικῶν καὶ φιλολογικῶν ἀπαραίτητων σημειώσεων. Ἄλλὰ ὁ ποιητὴς μᾶς ζητεῖ νὰ περιμένουμε. Δὲν μᾶς παρουσίασε ὅλον τὸν κύκλο τοῦ Τραγουδιοῦ του. Περιμένουμε, παραδομένο στὸν Ἥχό του.

Ἄν θὰ ἔπρεπε νὰ δοθεῖ ἓνας χαρακτηρισμὸς στὴν ποίηση τοῦ Σεκελιανοῦ, μὴ τὴ μοναδικὴ πρωτοτυπία τῆς, περισσότερη πιθανότητα ἐπιτυχίας θὰ εἶχεν ὁ ὅρος λυρική ποίηση. Δηλαδή ποίηση ἔξαρσης καὶ προσωπικοῦ αἰσθήματος. Ὅμως πάντα ἡ συνείδηση τοῦ ποιητῆ ἀγρυπνᾷ γιὰ νὰ διευθύνει τὸ στίχο στὸν ἴδιο του τὸ σκοπιό. Στὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ποίησης ἡ κεντρικὴ ἰδέα δὲν βρίσκεται πουθενά—δηλαδή βρίσκεται σὲ κάθε στίχο.

Ἄς γύρουμε ὅλοι εὐλαβητικοὶ στὸν μεγάλο Ὑμνο τῆς Ζωῆς. Εἶνε ἡ ἑλληνικὴ γῆ, ἡ ἑλληνικὴ φωνὴ ποῦ μᾶς μιλᾷ μὲ τοὺς οἰωνοὺς τῆς καὶ μὲ τὰ σύμβολά τῆς. Ἡ φυσιολατρεία μας τότε θὰ εἶνε ἡ ρυθμικὴ κατάκτηση τῆς φύσης. Θὰ εἶνε ἡ ὑπέρτερη ὑγεία. Ἄθηνᾶ καὶ Διόνυσος.

Οἱ βέβηλοι ἄς σωπάσουν. «Νὰ φέρεστε πρὸς τὰριστουργήματα ὡς εἶνε συγγήθεια νὰ φέρονται οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς βασιλεῖς. Δὲ μιλᾷ κανεὶς πρῶτος πρὸς αὐτούς, περιμένει. Σταθεῖτε μπρὸς τὰριστουργήματα καὶ περιμένετε νὰ σᾶς μιλήσουν», λέγει ὁ φιλόσοφος.